

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра економічної кібернетики, комп'ютерних
наук та інформаційних технологій

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП
«Менеджмент» та «Публічне управління і адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент» та 281 «Публічне управління і адміністрування» денної
та заочної форми здобуття вищої освіти

МИКОЛАЇВ
2024

УДК 65.011.47:338

A64

Методичні рекомендації друкуються за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 20 червня 2024р. року, протокол № 11.

Укладачі:

- О. В. Шибаніна – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет;
- С. І. Тищенко – канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Миколаївський національний аграрний університет;
- Т. С. Кучмійова – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Миколаївський національний аграрний університет;
- В. О. Крайній – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Миколаївський національний аграрний університет;
- І. І. Хилько – старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- М. В. Дубініна – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
- І. О. Іртищева – д-р екон. наук, професор, кафедри менеджменту Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова

© Миколаївський національний аграрний університет, 2024

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Успішне функціонування ринкових відносин в Україні залежить від наявності кваліфікованих кадрів з економічною компетентністю, аналітичним мисленням та здатністю швидко приймати важливі професійні рішення на всіх рівнях управління економікою держави. Тому аналітична підготовка майбутніх економічних спеціалістів займає пріоритетне місце у загальній системі освіти усіх фахових спрямувань.

Метою навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності» є засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних й практичних знань з питань організації та ведення аналізу господарської діяльності, набуття навичок щодо методики проведення аналізу на різних рівнях господарювання з метою комплексного оцінювання результатів діяльності, прийняття дієвих, ефективних, оптимальних управлінських рішень.

Аналітичні задачі мають базуватися на внутрішніх можливостях суб'єктів господарювання для швидкої реакції на зміни в зовнішньому середовищі, при цьому реально оцінюючи потенційні вхідні умови, такі як ресурсний потенціал, позиції на ринку, інвестиційні можливості та інше. Практичне впровадження управлінських рішень повинно бути спрямоване на адекватність заходів, які виконуються для реалізації стратегії розвитку суб'єктів сільського господарства, формуванні планів та прогнозів.

Тема 1. Аналіз господарської діяльності: предмет, об'єкти, зміст, завдання та роль в управлінні сучасним підприємством

Мета заняття: засвоєння фундаментальних понять економічного аналізу як науки й окремого напрямку аналітичної роботи на підприємстві.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Сформулюйте предмет та об'єкти аналізу господарської діяльності.
2. Охарактеризуйте місце аналізу в системі наук та роль в управлінні діяльністю економічного суб'єкта.
3. В чому полягає функціональна та цільова орієнтація економічного аналізу?
4. Назвіть основні види економічного аналізу, їх класифікація та сфери застосування.
5. Охарактеризуйте принципи економічного аналізу та його ключові категорії.

Завдання 1.1. Необхідно зв'язати наведені в таблиці принципи аналізу господарської діяльності з їх змістом.

Принцип	Зміст
А. Своєчасність	1. Використання перевірених вихідних даних, вибір відповідних методів аналізу, неупередженості висновків та аналітичних оцінок
Б. Системність	2. Регулярне дослідження певних явищ і процесів за спеціальною, заделегідь розробленою програмою
В. Конкретність	3. Досягається правильним вибором періодичності його проведення та вчасним запровадженням рекомендацій
Г. Об'єктивність	4. Забезпечує всебічне вивчення всіх наявних даних про реальні факти господарської діяльності підприємства, а також формулювання конкретних висновків і рекомендацій

Завдання 1.2. Необхідно зв'язати наведені в таблиці функції аналізу господарської діяльності з їх змістом.

Функції аналізу господарської діяльності	Зміст функції
А. Оціночно-діагностична	1. Передбачає прогнозування впливу на діяльність підприємства можливих змін у зовнішньому середовищі
Б. Прогностична	2. Передбачає порівняння фактичного стану досліджуваних об'єктів встановленим цілям та планам, які виражаються в параметричних значеннях відповідних показників
Г. Контрольна	3. Передбачає аналітичне обґрунтування альтернативних управлінських рішень, виначення напрямків використання внутрішніх можливостей підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища
В. Пошукова	4. Передбачає порівняння відповідності наявного внутрішнього потенціалу суб'єкта господарювання умовам зовнішнього середовища та обґрунтування на цій основі ефективності існуючої стратегії підприємства, визначення його ринкової та конкурентної позиції

Завдання 1.3. Необхідно в'язати наведені в таблиці принципи аналізу господарської діяльності з їх змістом.

Види аналізу господарської діяльності	Характеристики
А. Маркетинговий	1. Передбачає оцінювання виконання управлінських рішень, контроль за виконанням планів
Б Фінансовий	1. Передбачає з'ясування причин зміни результатів показника
В. Ретроспективний	3. Застосовують для визначення поточного стану й перспектив господарського портфеля
Г. Факторний	4. Вивчає оточення підприємства, зокрема привабливість ринку чи його певного сегмента та рівень конкурентоспроможності підприємства на ньому з метою розроблення стратегії й тактики маркетингової діяльності
Д. Портфельний	5. Дає змогу виявити і запобігти надлишковим витратам для забезпечення певних функцій об'єкта на стадіях його життєвого циклу внаслідок відмови від непотрібних вузлів, деталей, спрощень та оптимізацій
Ж. Функціонально-вартісний	6. Проводять з метою всебічного вивчення фінансових ресурсів підприємства та шляхів поліпшення їх використання

Завдання 1.4. Динаміка чисельності персоналу, виробіток на одного працівника по підприємству «А» протягом двох років характеризується такими даними:

Показники	Базисний період	Звітний період
Чисельність персоналу, осіб	122	125
Виробіток на 1 працівника, тис. грн	494	508,8

1. Розрахувати обсяг випуску продукції в базовому та звітному періодах.

2. Розрахувати абсолютні й відносні показники динаміки чисельності персоналу, виробітку на одного працівника, обсягу випуску продукції.

3. Визначити ступінь виконання планового завдання, якщо за планом передбачалося збільшити випуск продукції на 10 % та зробити відповідний висновок по даним таблиці. Зробити відповідні висновки.

Вирішення завдання

1. Обсяг випуску продукції:

- базовий період:

- звітний період:

2. Аналітична таблиця з абсолютними та відносними показниками динаміки:

Показники	Базовий період	Звітний період	Абсол. приріст	Темп росту, %	Темп приросту, %
Обсяг випуску продукції, тис. грн					
Чисельність персоналу, осіб					
Виробіток на одного працівника, тис. грн					

Тема 2. Метод і спеціальні прийоми аналізу господарської діяльності

Мета заняття: засвоєння різних методів факторного аналізу та опанування методики їх застосування для факторних моделей.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Назвіть види факторних моделей та підходи до їх побудови.
2. У чому суть, переваги та недоліки методу ланцюгових підстановок?
3. У чому суть, переваги та недоліки методу абсолютних різниць?
4. Які методи можна використовувати для проведення факторного аналізу на мультиплікативних, кратних, адитивних та комбінованих моделях?

Завдання 2.1. За даними таблиці проаналізувати виробництво продукції за допомогою таких показників:

- абсолютні прирости, темпи зростання і темпи приросту;
- середні темпи зростання та приросту.

Зробити висновки.

Таблиця 1 Аналіз динаміки випуску продукції

Роки	Обсяг випуску продукції, тис.грн.	Абсолютний приріст, тис.грн		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		До минулого року	До базового року	До минулого року	До базового року	До минулого року	До базового року
2010	6000						
2011	6500						
2012	6300						
2013	6750						
2014	6900						

Завдання 2.2. За даними товарного балансу визначити обсяг реалізованої продукції. Зробити висновки.

Таблиця 2 Товарний баланс підприємства

Складові товарного балансу підприємства	План	Звіт	Абсолютне відхилення
1. Залишки товарної продукції на складі на початок року, тис.грн.	500	470	
2. Товарна продукція підприємства, тис.грн	20000	20100	
3. Залишки товарної продукції на складі на кінець року, тис.грн.	750	800	
4. Обсяг реалізованої продукції, тис.грн.			

Завдання 2.3. На підставі даних, наведених в таблиці, визначити вплив на зміну річного обсягу випуску продукції зміни середньої чисельності робітників, числа відпрацьованих днів одним робітником, тривалості робочого дня та середньогодинного виробітку. Розрахунок здійснити, використовуючи метод ланцюгових підстановок, метод різниці абсолютних величин, метод різниці відносних величин. Зробити висновки.

Таблиця 3 Аналіз річного обсягу випуску продукції

Показники	Базові	Звітні	Абсолютне відхилення, тис.грн.	Темп зростання, %	Темп приросту, %
1.Обсяг випуску продукції за рік, тис.грн.	76800	78800			
2.Середня чисельність робітників, чол	900	890			
3.Загальне число відпрацьованих робітниками людино-днів, тис. л.-дн.	204,3	200,25			
4. Загальне число відпрацьованих робітниками людино годин, тис. л.-год.	1552,68	1501,87			
5.Середнє число відпрацьованих днів одним робітником, дні					
6.Середня тривалість робочого дня, год					
7.Середньогодинний виробіток, грн.					

Завдання 2.4. На підставі даних, наведених в таблиці, визначити абсолютний і відносний надлишок (нестачу) робітників. Зробити висновки.

Таблиця 4 Дані для аналізу абсолютного і відносного надлишку (нестачі) робітників

Показники	План	Фактично
1.Обсяг виробництва продукції	320	335
2.Число робітників	175	180

Завдання 2.5. Використовуючи метод перерахунку даних, визначити вплив зміни структури продажу на зміну обсягу реалізації продукції. Зробити висновки.

Таблиця 5 Визначення впливу зміни структури продажу на зміну обсягу реалізації продукції

Види продукції	Обсяги реалізації				Фактичний обсяг за плановою структурою, тис.грн.
	За планом		Фактично		
	Сума, тис.грн	Питома вага, %	Сума, тис.грн	Питома вага, %	
1. Столи	5600			21,0	
2. Стільці	2200			8,0	
3. Шафи	8900			40,0	
4. Дивани	8700			31,0	
Разом			27800	100,0	

Тема 3. Аналіз фінансового стану підприємства

Мета заняття: засвоєння різних методів аналізу фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Охарактеризуйте методи аналізу складу та структури майна підприємства та джерел його формування.
2. Охарактеризуйте методику аналізу ліквідності підприємства.
3. Охарактеризуйте методику аналізу фінансової стійкості
4. Охарактеризуйте методику аналізу ділової активності

Завдання 3.1. Необхідно визначити рентабельність продажу продукції за базисний та звітний роки, розрахувати загальну відхилення рентабельності продажу та зробити висновок. Дані для розрахунку наведені в таблиці.

Показники	Базисний рік	Звітний рік
Факторні		
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	979,0	1050,0
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	2610,0	3090,0
Результативний		
Рентабельність продажу, %		

Завдання 3.2. Необхідно визначити рентабельність виробництва продукції за базисний та звітний роки, розрахувати загальну відхилення рентабельності виробництва продукції та зробити висновок. Дані для розрахунку наведені в таблиці.

Показники	Базисний рік	Звітний рік
Факторні		
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	979,0	1050,0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	2650,0	3780,0
Результативний		
Рентабельність виробництва продукції, %		

Завдання 3.3. Необхідно визначити показники покриття, за даними власного досліджуваного господарства, які визначається як відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Тобто формула має наступний вигляд:

$$1. \text{ Показник покриття} = \frac{\text{рядок 1195 активу балансу}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

Показник швидкої ліквідності може розраховуватися як відношення суми оборотних активів без урахування запасів до поточних зобов'язань:

$$2. \text{ Показник швидкої ліквідності} = \frac{\text{сума рядків (1120 + 1125 + 1135 + 1130 + 1140 + 1145 + 1155 + 1160 + 1165 + 1190) активу балансу}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

Показник абсолютної ліквідності є співвідношення грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій до короткострокових зобов'язань

$$3. \text{ Показник абсолютної ліквідності} = \frac{\text{сума рядків (1160 + 1165) активу}}{\text{рядок 1695 пасиву балансу}}$$

балансу / рядок 1695 пасиву балансу

Показник співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості визначається як співвідношення суми усієї дебіторської заборгованості до суми усієї кредиторської заборгованості. Тобто:

$$4. \text{ Показник відношення деб. та кредитор. заборгованості} = \frac{\text{сума рядків (1120+1125+1135+1130+1140+1145+1155) активу балансу}}{\text{сума рядків (1605+1615+1635+1620+1650+1630+1640+ 1645) пасиву балансу}}$$

Розуміння результатів розрахунку відносних показників ліквідності

Високе значення показників є негативним, адже свідчить надмірне відволікання ресурсів підприємства на формування грошових коштів, що призводить до неефективного використання наявних фінансових ресурсів. Адже за умов нормальної економічної ситуації та середньої очікуваної рентабельності підприємства ефективніше вкладати вільні грошові ресурси у власну діяльність, ніж формувати вклади на депозитних рахунках (строкових та до запитання).

Низьке значення показників ліквідності є негативним, адже свідчить про проблеми із здатністю відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями. Це знижує довіру контрагентів та партнерів до підприємства, що негативно впливає на вартість залучення позикових ресурсів – банківських та комерційних кредитів, веде до підвищення ризику вирішення проблем у судовому порядку тощо.

Важливо зазначити, що нормативні значення показників ліквідності є досить умовними та значною мірою залежать від сфери діяльності підприємства, фактору сезонності, типових договорів співпраці з постачальниками товарів, робіт та послуг, сукупності інших факторів. Загалом нормативними є наступні:

- для показника покриття нормативним вважається значення вище 1. Воно показує обсяг оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- для показника швидкої ліквідності – 0,6-0,8. Воно показує обсяг середньо- та високоліквідних оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- для показника абсолютної ліквідності – 0,1. Воно показує обсяг та високоліквідних оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

- значення показника співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про здатність розрахуватися з постачальниками, працівниками та іншими кредиторами за рахунок дебіторів в межах досліджуваного року. Рекомендоване значення показника = 1. У випадку, якщо воно більше одиниці, слід говорити про значне відволікання фінансових ресурсів підприємства дебіторами, що знижує здатність відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями. У випадку якщо показник менший одиниці – підприємство здатне фінансувати дебіторську заборгованість та частину інших активів за рахунок кредиторської заборгованості. Надання

однозначної оцінки значенню показника є можливим лише працівником підприємства, адже, наприклад, його високе значення може бути свідченням реалізації чіткої стратегії та свідчить про агресивну маркетингову політику та активне комерційне кредитування покупців для цілей розширення ринку збуту.

Як результат розрахунку відносних показників ліквідності – аналітик отримує уявлення про надійність підприємства, рівень поточних фінансових ризиків та ризиків втрати ліквідності, ефективність фінансової політики у короткостроковій перспективі.

Завдання 3.4. Необхідно визначити показники фінансової стійкості за даними власного досліджуваного господарства та зробити відповідні висновки.

Сума власних обігових коштів визначається як різниця суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань і поза оборотних активів. Тобто формула має наступний вигляд:

$$1. \text{ Власні обігові кошти} = \text{рядок 1495 пасиву балансу} + \text{рядок 1595 пасиву балансу} - \text{рядок 1095 активу балансу}$$

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами є відношенням власних обігових коштів до оборотних активів, тобто формула має наступний вигляд:

$$2. \text{ Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами} = \text{В.О.К.} / \text{рядок 1195 активу балансу}$$

Маневреність робочого капіталу визначається як відношення запасів до власних обігових коштів, тобто:

$$3. \text{ Маневреність робочого капіталу} = (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \text{рядок 1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу}) / \text{В.О.К.}$$

Маневреність власних обігових коштів розраховується як відношення грошових коштів до власних обігових коштів:

$$4. \text{ Маневреність власних обігових коштів} = \text{1165 активу балансу} / \text{В.О.К.}$$

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів є співвідношенням власних обігових коштів до суми запасів, тобто:

$$5. \text{ Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів} = \text{В.О.К.} / (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \text{рядок 1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу})$$

Коефіцієнт покриття запасів є співвідношення нормативних джерел покриття запасів до суми запасів, тобто формула має наступний вигляд:

$$6. \text{ Коефіцієнт покриття запасів} = (\text{В.О.К.} + \text{рядок 1600 пасиву балансу} + \text{рядок 1605 пасиву балансу} + \text{рядок 1615 пасиву балансу} + \text{рядок 1635 пасиву балансу}) / (\text{рядок 1101 активу балансу} + \text{рядок 1102 активу балансу} + \text{рядок 1103 активу балансу} + \text{рядок 1104 активу балансу})$$

Коефіцієнт автономії є відношенням власного капіталу до суми пасивів, тобто:

$$7. \text{ Коефіцієнт фінансової автономії} = \text{рядок 1495 пасиву балансу} / \text{рядок 1900 пасиву балансу}$$

Коефіцієнт фінансової залежності є відношенням пасивів до власного

капіталу, тобто:

$$8. \text{ Коефіцієнт фінансової залежності} = \frac{\text{рядок 1900 пасиву балансу}}{\text{рядок 1495 пасиву балансу}}$$

Коефіцієнт маневреності власного капіталу означає співвідношення власних обігових коштів до власного капіталу, тобто:

$$9. \text{ Коефіцієнт маневреності власного капіталу} = \frac{\text{В.О.К.}}{\text{рядок 1900 пасиву балансу}}$$

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу означає відношення позикового капіталу до суми пасиву:

$$10. \text{ Коефіцієнт концентрації позикового капіталу} = \frac{(\text{рядок 1595 пасиву балансу} + \text{рядок 1695 пасиву балансу})}{\text{рядок 1900 пасиву балансу}}$$

Коефіцієнт фінансової стабільності визначається, як відношення власних оборотних коштів до позикових фінансових ресурсів:

$$11. \text{ Коефіцієнт фінансової стабільності} = \frac{\text{В.О.К.}}{(\text{рядок 1595 пасиву балансу} + \text{рядок 1695 пасиву балансу})}$$

Коефіцієнт фінансової стійкості визначається як відношення суми власного капіталу і довгострокових позичок до пасивів:

$$12. \text{ Коефіцієнт фінансової стійкості} = \frac{(\text{рядок 1495 пасиву балансу} + \text{рядок 1595 пасиву балансу})}{\text{рядок 1900 пасиву балансу}}$$

Розуміння результатів розрахунку показників фінансової стійкості свідчать про високу незалежність від зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів, низьку імовірність банкрутства, здатність швидко пристосуватися до зміни кон'юнктури ринку і т.д. У той же час надмірно високі значення показників, наприклад, показника фінансової автономії може свідчити про те, що організація не повною мірою використовує наявний потенціал. Нормативні значення показників наступні:

1. Сума власних обігових коштів – цей показник вказує на ту частину оборотних активів суб'єкта господарювання, що може фінансувати за рахунок своїх фінансових ресурсів. Відповідно позитивним є наявність на підприємстві суми власних обігових коштів у додатному розмірі. Динаміка підвищення обсягу показника є також позитивною.

2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами говорить про здатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів. Нормативним значенням є 0,1 та вище. У випадку нижчого значення необхідно залучати додаткові кошти для покриття розривів у платіжному календарі.

3. Маневреність робочого капіталу – цей показник вказує на частину запасів підприємства, що фінансуються за рахунок власних обігових коштів. Здатність покривати обсяг запасів за рахунок власних коштів свідчить про хороші перспективи розвитку підприємства, низьку потребу у додатковому залученні позикових коштів та потенційно низький обсяг фінансових витрат. Позитивним є зменшення значення показника.

4. Маневреність власних обігових коштів вказує, яка частина власних обігових коштів перебуває у грошовій формі. Високе значення показника

свідчить про здатність швидко відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів свідчить про рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів. Позитивною динамікою є збільшення показника.

6. Коефіцієнт покриття запасів вказує на скільки запаси забезпечені нормативними джерелами фінансування запасів. Позитивною динамікою є підвищення значення цього коефіцієнту.

7. Коефіцієнт фінансової незалежності вказує, яку частину активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власного капіталу. Нормативним значенням показника є 0,4-0,6. Нижче значення свідчить про високий рівень фінансових ризиків, а вище може означати не повне використання потенціалу (у випадку додатного показника ефективний фінансовий леверидж)

8. Оберненим до попереднього є коефіцієнт фінансової залежності, а його нормативне значення – близько 2.

9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу дозволяє визначити частку власного капіталу, що спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних. Позитивною динамікою є збільшення показника, а нормативним значенням – 0,1 та вище.

10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є протилежним до коефіцієнту автономії та дозволяє визначити частку активів підприємства, що фінансуються за рахунок довгострокових та короткострокових позикових ресурсів. Нормативним значенням відповідно є 0,4-0,6.

11. Показник фінансової стабільності – свідчить про співвідношення власних та позикових коштів, а нормативним значенням є одиниця.

12. Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи функціонування підприємства. Зокрема банкрутство у поточному році суб'єкту господарювання не загрожує. Нормативним є значення 0,7-0,9.

Завдання 3.5. Необхідно визначити коефіцієнт фінансової стійкості підприємства за базисний та звітний роки та зробити висновок. Дані для розрахунку наведені в таблиці.

Показники	Базисний рік	Звітний рік
<i>Факторні</i>		
Власний капітал, тис. грн	7200	7200
Довгострокові та поточні зобов'язання, тис. грн	2400	3600
<i>Результативний</i>		
Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства		

Завдання 3.6. Необхідно визначити фондвіддачу основних засобів за базисний та звітний роки, та зробити висновок. Дані для розрахунку наведені в таблиці.

Показники	Базисний рік	Звітний рік
<i>Факторні</i>		
Чистий дохід, тис. грн	3500	4500
Середньорічна сума основних засобів, тис. грн	5500	6300
<i>Результативний</i>		
Фондвіддача основних засобів, грн		

Тема 4. Аналіз фінансового стану підприємства

Мета заняття: засвоєння різних методів аналізу фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Охарактеризуйте методи аналізу складу та структури майна підприємства та джерел його формування.
2. Охарактеризуйте методику аналізу ліквідності підприємства.
3. Охарактеризуйте методику аналізу фінансової стійкості
4. Охарактеризуйте методику аналізу ділової активності

Завдання 4.1. Необхідно визначити показники ділової активності за даними власного досліджуваного господарства та зробити відповідні висновки.

Дана група коефіцієнтів вказує на ефективність використання активів підприємства, послідовність політики управління виробничими запасами та запасами готової продукції і т.д. Підвищення інтенсивності використання основних елементів активів є позитивною тенденцією, адже вивільнена частина фінансових ресурсів може бути спрямована за іншими напрямками. Загалом вивчення цієї групи показників є важливим в рамках аналізу фінансово-економічного стану підприємства.

1. Оборотність активів означає співвідношення чистого доходу до середньорічної суми активів підприємства. Тобто формула має наступний вигляд:

$$\text{Оборотність активів} = \frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати}}{((\text{рядок 1300 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1300 активу балансу у попередньому році}) * 0,5)}$$

2. Фондвіддача означає співвідношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості основних засобів:

$$\text{Фондвіддача} = \frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати}}{0,5 * (\text{рядок 1010 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1010 активу балансу у попередньому році})}$$

3. Коефіцієнт оборотності обігових коштів розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості оборотних активів:

$$\text{Коефіцієнт оборотності обігових коштів} = \frac{\text{рядок 2000 звіту про фінансові результати}}{(\text{рядок 1195 активу балансу у поточному році} + \text{рядок 1195 активу балансу у попередньому році})}$$

*1195 активу балансу у попередньому році) *0,5*

4. Період обороту обігових коштів розраховується діленням 360 днів на коефіцієнт оборотності обігових коштів. Відповідно формула матиме наступний вигляд:

Період обороту обігових коштів (днів) = 360 / Коефіцієнт оборотності обігових коштів

5. Коефіцієнт оборотності запасів визначається на основі співставлення показника собівартості продукції та середньорічної вартості запасів:

*Коефіцієнт оборотності запасів = рядок 2050 звіту про фінансові результати / (рядок 1101 активу балансу у поточному році + рядок 1101 активу балансу у попередньому році + рядок 1102 активу балансу у поточному році + рядок 1102 активу балансу у попередньому році + рядок 1103 активу балансу у поточному році + рядок 1103 активу балансу у попередньому році + рядок 1104 активу балансу у поточному році + рядок 1104 активу балансу у попередньому році) *0,5*

6. Період одного обороту запасів розраховується діленням 360 днів на коефіцієнт обороту запасів

Період одного обороту запасів (днів) = 360 / Коефіцієнт оборотності запасів

7. Оборотність дебіторської заборгованості визначається на основі співставлення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми дебіторської заборгованості. Проблеми з цим елементом активів можуть свідчити про необхідність запровадження системи контролінгу дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = рядок 2000 звіту про фінансові результати / 0,5(рядок 1040 активу балансу у поточному році + рядок 1040 активу балансу у попередньому році + рядок 1120 активу балансу у поточному році + рядок 1120 активу балансу у попередньому році + рядок 1125 активу балансу у поточному році + рядок 1125 активу балансу у попередньому році + рядок 1135 активу балансу у поточному році + рядок 1135 активу балансу у попередньому році + рядок 1130 активу балансу у поточному році + рядок 1130 активу балансу у попередньому році + рядок 1140 активу балансу у поточному році + рядок 1140 активу балансу у попередньому році + рядок 1145 активу балансу у поточному році + рядок 1145 активу балансу у попередньому році + рядок 1155 активу балансу у поточному році + рядок 1155 активу балансу у попередньому році)*

8. Період погашення дебіторської заборгованості розраховується діленням 360 днів на період погашення дебіторської заборгованості

Тривалість погашення дебіторської заборгованості (днів) = 360 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості

9. Оборотність готової продукції визначається як співвідношення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми готової продукції.

Коефіцієнт оборотності готової продукції = рядок 2000 звіту про фінансові результати / (рядок 1103 активу балансу у поточному році + рядок

*1103 активу балансу у попередньому році) * 0,5*

10. Період погашення кредиторської заборгованості розраховується за допомогою наступної формули:

Період погашення кредиторської заборгованості = (0,5(рядок 1605 пасиву балансу у поточному році + рядок 1605 пасиву балансу у попередньому році + рядок 1615 пасиву балансу у поточному році + рядок 1615 пасиву балансу у попередньому році + рядок 1645 пасиву балансу у поточному році + рядок 1645 пасиву балансу у попередньому році)) *360 / рядок 2050 звіту про фінансові результати*

11. Виробничий цикл дорівнює періоду одного обороту запасів

Період виробничого циклу (днів) = Період одного обороту запасів

12. Операційний цикл є сумою виробничого циклу та періоду погашення дебіторської заборгованості

Період операційного циклу = Період одного обороту запасів + Період погашення дебіторської заборгованості

13. Період фінансового циклу є різницею операційного циклу та періоду погашення кредиторської заборгованості

Період фінансового циклу = Період операційного циклу - Період погашення кредиторської заборгованості

14. *Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороту) = рядок 2000 звіту про фінансові результати / 0,5*(рядок 1495 пасиву балансу у поточному році + рядок 1495 пасиву балансу у попередньому році)*

Розуміння результатів розрахунку показників ділової активності

1. Оборотність активів вказує на ефективність використання усіх активів підприємства. Значення показника означає суму чистого доходу, що генерує кожна гривня вкладених у підприємство коштів. Однозначно позитивною тенденцією є збільшення значення коефіцієнту у динаміці.

2. Фондовіддача свідчить про ефективність використання основних засобів. Показник вказує на те, скільки послуг або товарів було надано чи виготовлено із залученням кожної гривні основних засобів. Нормативною тенденцією є також висхідна динаміка показника.

3. Коефіцієнт оборотності обігових коштів – цей показник вказує на те, скільки оборотів здійснили оборотні активи. Високе значення показника свідчить про інтенсивну роботу підприємства. Тут також нормативною тенденцією є висхідна динаміка показника.

4. Період обороту обігових коштів – вказує на те, скільки триває один оборот обігових коштів. Позитивним є скорочення цього періоду.

5. Коефіцієнт оборотності запасів вказує на ефективність поточної політики управління запаси. Висока оборотність свідчить про продуманість тактики формування виробничих запасів, запасів готової продукції і т.д. Високі показники реалізації товарів та послуг при швидкій оборотності вказує на те, що період перебування запасів на складі є низьким, тобто відбувається мінімізація логістичних витрат.

6. Період одного обороту запасів - вказує на те, скільки триває один

оборот запасів. Позитивним є скорочення цього періоду.

7. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості вказує на інтенсивність обертання заборгованості дебіторів перед підприємством. Високе значення показника свідчить про ефективну політику управління відносинами з постачальниками. Так низька сума заборгованості може свідчити, що підприємство надає комерційні кредити лише надійним клієнтам, вибудувало ефективні відносини з державними органами, оптимізувало інші сфери, в яких виникає дебіторська заборгованість. Позитивним є підвищення значення показника.

8. Період погашення дебіторської заборгованості – тут також нормативним є скорочення тенденції.

9. Коефіцієнт оборотності готової продукції – висока оборотність готової продукції вказує на ефективність збутової політики. Якщо підприємство здатне реалізувати продукцію протягом короткого періоду часу, то це свідчить про ефективну політику взаємодії із покупцями, що призводить до мінімізації витрат на складування виготовлених товарів. Також висока оборотність може бути ознакою значного попиту на продукцію підприємства. Для цілей підвищення оборотності готової продукції можна, наприклад, укладенням та виконанням зовнішньоекономічного договору для продажу додаткових товарів підприємства зарубіжним клієнтам.

10. Період погашення кредиторської заборгованості свідчить про ефективність залучення кредиторської заборгованості. Збільшення значення показника є позитивною тенденцією, адже підприємство фінансує власну діяльність за рахунок кредиторів – постачальників сировини та матеріалів, бюджету і т.д. Ризиками значного періоду погашення кредиторської заборгованості є погіршення ділової репутації серед постачальників, застосування штрафних санкцій з боку держави, зниження продуктивності праці серед працівників і т.д.

11. Період виробничого циклу означає період протягом якого сировина та матеріали набувають форми готового товару. Позитивним є скорочення показника.

12. Період операційного циклу означає період протягом якого сировина та матеріали набувають грошової форми. Позитивною тенденцією є низхідна динаміка.

13. Період фінансового циклу означає період обороту коштів підприємства. Позитивною тенденцією є скорочення показника, проте якщо значення є нижчим нуля, то це свідчить про недостатній обсяг грошових ресурсів для вчасного розрахунку із кредиторами.

14. Коефіцієнт оборотності власного капіталу вказує на ефективність використання капіталу власників та свідчить про його продуктивність. Значення показника означає суму товарів та послуг (без врахування ПДВ), що було виготовлено та вироблено на заучені кошти акціонерів. Позитивною динамікою є зростання значення коефіцієнту.

Завдання 4.2 Необхідно визначити показники рентабельності за даними

власного досліджуваного господарства та зробити відповідні висновки.

Показник рентабельності активів визначається як відношення чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми активів * 100. Тобто формула має наступний вигляд:

1. *Показник рентабельності активів = рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати / ((рядок 1095 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1095 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1195 на початок звітнього періоду + рядок 1195 на кінець звітнього періоду)/2)*100*

Показник рентабельності власного капіталу може розраховуватися як відношення чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми власного капіталу * 100:

2. *Показник рентабельності власного капіталу = рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати / ((рядок 1495 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1495 балансу на кінець звітнього періоду)/2)*100*

Показник рентабельності виробничих засобів є співвідношенням чистого прибутку (збитку) до середньорічної суми основних засобів і запасів * 100

3. *Показник рентабельності виробничих засобів = рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати / ((рядок 1010 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1010 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1101 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1101 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1102 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1102 балансу на кінець звітнього періоду)/2)*100*

Показник рентабельності продажів по чистому прибутку є співвідношенням чистого прибутку (збитку) до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції * 100. Тобто:

4. *Показник рентабельності продажів по чистому прибутку = рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати / рядок 2000 звіту про фінансові результати * 100*

Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів є співвідношенням фінансових результатів від операційної діяльності до чистого доходу (виручки) * 100. Тобто:

5. *Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів = рядок 2190(2195) звіту про фінансові результати / рядок 2000 звіту про фінансові результати * 100*

Показник оборотності активів є співвідношенням чистого доходу (виручки) до середньорічного обсягу активів. Тобто:

6. *Показник оборотності активів = рядок 2000 звіту про фінансові результати / ((рядок 1095 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1095 балансу на кінець звітнього періоду + рядок 1195 балансу на початок звітнього періоду + рядок 1195 балансу на кінець звітнього періоду)/2)*

Показник реінвестування є співвідношенням різниці між сумами резервного капіталу і нерозподіленого прибутку на кінець та на початок звітнього періоду до чистого прибутку (збитку)* 100. Тобто:

7. *Показник реінвестування = ((рядок 1415 + рядок 1420 балансу на кінець звітнього періоду) – (рядок 1415 + рядок 1420 балансу на початок*

звітнього періоду)) / рядок 2350(2355) звіту про фінансові результати

Тема 5. Методи факторного аналізу

Мета заняття: формування та закріплення навичок виконання факторного аналізу із застосуванням методів елімінування.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Значення економічного аналізу в ринкових умовах.
2. Предмет та види економічного аналізу
3. Визначення та особливості методу економічного аналізу.
4. Елімінування та його способи
5. Економіко-математичні методи в економічному аналізі
6. Статистичні методи економічного аналізу

Завдання 5.1. Наведені дані звіту про фінансові результати діяльності ТОВ «Альфа» за два роки, необхідно провести факторний аналіз чистого прибутку від реалізації продукції за умов, якщо індекс цін (І) склав 1,05. Сформувати зведену таблицю впливу факторів на чистий прибуток. Зробити висновки.

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Виторг від реалізації (В)	172779	187341
Собівартість реалізованої продукції, послуг(С)	151426	146802
Інші операційні доходи (ІОД)	109044	56454
Адміністративні видатки (АР)	9186	9004
Видатки на збут (ВЗ)	4814	4657
Інші операційні видатки (ІОВ)	115179	61032
Фінансові доходи (ФД)	11307	3508
Фінансові видатки (ФР)	72820	23994
Податок на прибуток (НП)		1010
Чистий прибуток (ЧП)	-60295	804

Завдання 5.2. За наведеними даними звіту про фінансові результати діяльності ТОВ «Омега» за два роки. Провести факторний аналіз чистого прибутку від реалізації продукції за умов, якщо індекс цін (І) склав 1,08. Результати аналізу привести у таблиці. Зробити висновки.

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Виторг від реалізації (ВР)	182779	197341
Собівартість реалізованої продукції, послуг(С)	161426	156802
Інші операційні доходи (ІОД)	110044	58454
Адміністративні видатки (АР)	9286	9104
Видатки на збут (ВЗ)	4714	4557
Інші операційні видатки (ІОВ)	116179	64032
Фінансові доходи (ФД)	11407	3608
Фінансові видатки (ФР)	73820	24994
Податок на прибуток (НП)		1110
Чистий прибуток (НП)	-61295	854

Завдання 5.3. За наведеними даними про випуск продукції «А» ТОВ «Мармеладофф». Провести факторний аналіз прибутку від виробництва виробу «А» за методикою «директ-костинг». Сформуванати зведену таблицю впливу факторів. Зробити висновки.

Показник	Значення показника за період	
	Плановий	Фактичний
Обсяг реалізації продукції (Q), од	6000	6652
Ціна одиниці продукції (Ц), грн	193	270
Собівартість одиниці (С), грн	149	244
Змінні витрати, (Ззм), грн	89,4	146,4
Постійні витрати, (Зпост), грн	357,6	649
Прибуток (П), грн	264	173

Завдання 5.4. За наведеними даними про випуск продукції «А» ТОВ «Мармеладофф». Провести факторний аналіз прибутку від виробництва виробу «А» за методикою «директ-костинг». Сформуванати зведену таблицю впливу факторів. Зробити висновки.

Показник	Значення показника за період	
	Плановий	Фактичний
Обсяг реалізації продукції (Q), од	6100	6752
Ціна одиниці продукції (Ц), грн	203	280
Собівартість одиниці (С), грн	159	254
Змінні витрати, (Ззм), грн	99,4	149,4
Постійні витрати, (Зпост), грн	367,6	659
Прибуток (П), грн	274	183

Тема 6. Евристичні методи та їх застосування в аналізі господарської діяльності підприємства

Мета заняття: засвоєння підходів до організації аналітичних досліджень на підприємстві в умовах обмеженості інформації на основі досвідно-логічних методів

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Порівняльна характеристика різних видів евристичних методів.
2. Процедура експертного оцінювання.
3. Класифікація методів експертного оцінювання.
4. Індивідуальні методи експертного оцінювання.
5. Особливості колективних методів експертного оцінювання.
6. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства
7. Побудова профілю внутрішнього середовища підприємства.
8. Характеристика етапів SWOT-аналізу. Особливості побудови матриці SWOT.

Завдання 6.1. Миколаївський національний аграрний університет є надавачем послуг в сфері освіти, зокрема вищої. На сьогоднішній день ВУЗ є

провідним на території України та має договірні відносини з ЗВО інших країн, а саме Європи, Азії та Америки.

Успіх ВУЗу сучасні технології та прогресивні моделі управління, які дозволяють ефективно вирішувати поточні проблеми та розробляти стратегії розвитку.

Основні галузеві конкуренти МНАУ - вітчизняні ЗВО, які акцентують свою увагу на освітніх послугах та широкому їх асортименті.

Потенційними конкурентами товариства є ВУЗи, що використовують аналогічні освітні технології в розрізі освітніх рівнів молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії та доктора наук, проте не мають статусу національного або ж не є акредитованими у відповідності до національних стандартів освіти.

Миколаївський національний аграрний університет є основним надавачем освітніх послуг на регіональному рівні для студентів, а також має широкий спектр послуг для діючих підприємств адже можливою є співпраця в сенсі підвищення кваліфікації або ж розробки та апробації результатів досліджень.

На успішну діяльність товариства впливають якість носіїв знань та технологій, які представлені науково-педагогічним складом, широку аудиторію споживачів послуг, використання високотехнологічних методів та підходів до освіти, висока якість послуг.

Проаналізуйте стан, тенденції розвитку та вплив на Миколаївський національний університет таких факторів макрооточення:

- рівня інфляції;
- системи оподаткування;
- темпів технологічних змін;
- стану законодавства, яке регулює господарську діяльність;
- ставлення людей до праці.

Оцініть також вплив на діяльність МНАУ таких факторів мезооточення:

- аналіз потенційних конкурентів;
- ставлення споживачів до продукту;
- гарантії якості послуг та товарів постачальників;
- вартість товарів, які постачають ВУЗу.

Результати аналізу подайте в аналітичній таблиці (за прикладом табл. 1). Сформулюйте висновки щодо впливу зовнішнього середовища на діяльність Миколаївського національного аграрного університету.

Розв'язання:

Таблиця 1 Аналіз факторів зовнішнього середовища МНАУ

Фактори, компоненти	Стан фактора	Тенденції розвитку	Характер впливу на МНАУ (позитивний, негативний)
1	2	3	4
Макрооточення			
1. Економічна			
1.1. Рівень інфляції			
1.2. Система оподаткування			
2. Технологічна			

2.1.	Темпи технологічних змін			
3. Політико-правова				
3.1.	Стан законодавства, яке регулює діяльність підприємства			
4. Соціально-культурна				
4.1.	Ставлення людей до праці			
Мезооточення				
1. Конкуренти				
1.1.	Галузеві конкуренти			
1.2.	Потенційні конкуренти			
2. Покупці				
2.1.	Ставлення покупців до продукту			
3. Постачальники				
3.1.	Гарантія якості товару			
3.2.	Вартість товарів, які постачають товариству			

Завдання 6.2. Експерти оцінили за трибальною шкалою вагомість факторів (від 1 до 3 балів) і рівень впливу факторів (від 0 до 3 балів) зовнішнього середовища на МНАУ, наведених у табл. 1 завдання 6.1.

Таблиця 2. Результати експертного оцінювання цих факторів подано в таблиці:

Фактори, компоненти		Вагомість фактора, бали	Вплив на МНАУ, бали
Макрооточення			
1. Економічна			
1.1.	Рівень інфляції система оподаткування	2	2
1.2.	Система оподаткування	2	1
2. Технологічна			
2.1.	Темпи технологічних змін	3	2
3. Політико-правова			
3.1.	Стан законодавства, яке регулює діяльність підприємства	2	1
4. Соціально-культурна			
4.1.	Ставлення людей до праці	2	2
Мезооточення			
1. Конкуренти			
1.1.	Галузеві конкуренти	3	2
1.2.	Потенційні конкуренти	3	2
2. Покупці			
2.1.	Ставлення покупців до продукту	3	3
3. Постачальники			
3.1.	Гарантія якості товару	2	2
3.2.	Вартість товарів, які постачають товариству	2	2

Визначте напрям впливу і рівень важливості факторів макро- і мезооточення МНАУ. Побудуйте профіль зовнішнього середовища МНАУ. Результати аналізу подайте в аналітичній таблиці.

Сформулюйте висновки щодо впливу зовнішнього середовища на діяльність ВУЗу.

Розв'язання

Таблиця 3. Оцінювання особливостей і загроз зовнішнього середовища МНАУ

Фактори, компоненти	Вагомість фактора, бали	Вплив на МНАУ, бали	Напрямок впливу (+1;-1)	Рівень важливості фактора, бали
1	2	3	4	5
Макрооточення				
1. Економічна				
1.1. Рівень інфляції	2	2		
1.2. Система оподаткування	2	1		
2. Технологічна				
2.1. Темпи технологічних змін	3	2		
3. Політико-правова				
3.1. Стан законодавства, яке регулює діяльність підприємства	2	1		
4. Соціально-культурна				
4.1. Ставлення людей до праці	2	2		
1	2	3	4	5
Мезооточення				
1. Конкуренти				
1.1. Галузеві конкуренти	3	2		
1.2. Потенційні конкуренти	3	2		
2. Покупці				
2.1. Ставлення покупців до продукту	3	3		
3. Постачальники				
3.1. Гарантія якості товару	2	2		
3.2. Вартість товарів, які постачають товариству	2	2		

Завдання 6.3. Експерти проаналізували внутрішнє середовище Миколаївського національного аграрного університету. Результати аналізу рівня і динаміки показників господарської діяльності за 2022-2023 рр. наведено в таблиці:

Таблиця 4. Оцінювання внутрішнього середовища МНАУ

Фактори, компоненти	2022 р.	2023 р.	Зміна фактору (+;-)
1. Маркетинг			
1.1. Частка ринку, %	17	20	
1.2. Кількість сфер послуг, од	2	3	
2. Технологічна			
2.1. Витрати на 1 гривню реалізованих послуг, коп/грн	94	89	

2.2. Фондовіддача основних виробничих засобів, грн/грн	7,32	6,99	
2.3. Матеріаловіддача продукції, грн/грн	263,3	240,5	
3. Фінанси			
3.1. Рентабельність активів, %	4,56	6,13	
3.2. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,26	1,15	
4. Кадри			
4.1. Коефіцієнт плинності кадрів	0,08	0,05	
4.2. Середньомісячна оплата праці 1 працівника, грн	8635,5	8965,2	
5. Дослідження та розвиток			
5.1. Кількість патентів, од	2	4	
5.2. Частка інноваційної продукції, %	29,2	25,6	

Визначте напрям впливу, враховуючи зміну показників (див. стовпчик 4 таблиці). Зробіть висновки щодо внутрішнього середовища Миколаївського національного аграрного університету за результатами аналізу рівня і динаміки показників господарської діяльності за 2022-2023 рр., які наведено в таблиці, сформулюйте аналітичні висновки.

Тема 7. Інформаційне забезпечення та організація аналізу господарської діяльності

Мета заняття: засвоєння підходів до організації аналітичних досліджень на підприємстві в умовах застосування інформаційних технологій

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Сформулюйте основні етапи організації аналітичних досліджень в умовах застосування інформаційних технологій на підприємстві.
2. Охарактеризуйте інформаційну базу для проведення аналізу господарської діяльності.
3. Назвіть вимоги до інформації при проведенні аналітичних досліджень.
4. Яким чином оформлюють результати аналізу господарської діяльності?

Завдання 7.1. Необхідно розрахувати показники ефективності використання матеріальних ресурсів. Порівняти подані й розраховані показники діяльності підприємства з попереднім періодом. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновки.

Таблиця 1. Показники діяльності підприємства «Бета» за два роки:

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Матеріальні витрати, тис. грн	2274	2385
Товарна продукція, тис. грн	3300	3500

Завдання 7.2. Необхідно розрахувати показники ефективності використання матеріальних ресурсів, основних фондів, коефіцієнт оборотності оборотних коштів. Порівняти подані й розраховані показники діяльності підприємства з попереднім часом. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновки.

Таблиця 2. Показники діяльності підприємства «Гама» за два роки

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Вартість виготовленої продукції	3 300	3 500
Вартість реалізованої продукції	3280	3480
Виробіток одного працюючого	4,63	6,04
Середньорічна вартість основних фондів	1500	1804
Матеріальні витрати	2276	2381
Середньорічна вартість оборотних фондів	2391	2612

1. До показників ефективності використання матеріальних ресурсів відносять: матеріаломісткість та матеріаловіддача

2. До показників ефективності використання основних фондів відносять:

Фондовіддача = вартість виробленої продукції/ балансова вартість основних виробничих фондів

Фондомісткість = балансова вартість основних виробничих фондів/ вартість виробленої продукції

Фондоозброєність = балансова вартість основних виробничих фондів/ середньооблікова чисельність працівників

3. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів = вартість реалізованої продукції/ середньорічна вартість оборотних фондів

Завдання 7.3. Необхідно розрахувати загальні витрати. Порівняти наведені й розраховані показники діяльності підприємства з попереднім періодом. Провести аналіз структури витрат за економічними елементами та відобразити її графічно за даними звітного року. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновки

Таблиця 3. Показники діяльності підприємства «Омега» за два роки

Елементи витрат	Минулий рік	Звітний рік
Матеріальні витрати	2274	2385
Витрати на оплату праці	649	631
Відрахування на соціальні заходи	131	115
Амортизація основних фондів	195	376

Тема 8. Аналіз ринкових можливостей та резервів розвитку підприємства

Мета заняття: формування та закріплення навичок виконання факторного аналізу із застосуванням методів елімінування.

Контрольні запитання до лекційного матеріалу

1. Завдання і джерела інформації для аналізу конкурентних позицій

підприємства.

2. Напрями аналізу ринкових можливостей підприємства.
3. Методи аналізу привабливості ринку.
4. Особливості конкурентного аналізу ринку.
5. Аналіз конкурентної ситуації на ринку.
6. Характеристика первинного попиту і попиту на продукцію певного підприємства.

підприємства.

7. Призначення карти стратегічних груп в конкурентному аналізі.
8. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства.
8. Визначення конкурентної переваги підприємства.
9. Правила побудови матриці «зростання - частка ринку» за методом

Бостонської консалтнгової групи .

10. Застосування методу «Дженерал Електрик»-«МакКінсі».

Завдання 8.1. ПАТ «Промприлад» спеціалізується на випуску вимірювальних приладів. На цьому ринку працює 16 підприємств-конкурентів із сукупним річним обсягом 450 млн. грн. Найбільшим серед них вважають ПАТ «Промос», річний обсяг продажу якого - 32,4 мли гри. Річний обсяг продажу ПАТ «Промприлад» - 23,5 мли грн.

Необхідно оцінити конкурентоспроможність ПАТ «Промприлад» за параметром «відносна частка ринку».

Завдання 8.2. ПАТ «Південь-агро» спеціалізується на випуску борошномельної продукції. На цьому ринку працює 18 підприємств-конкурентів із сукупним річним обсягом 720 млн. грн. Найбільшим серед них вважають ПАТ «Кронос», річний обсяг продажу якого - 122,4 мли гри. Річний обсяг продажу ПАТ «Південь-агро» - 113,5 мли грн.

Необхідно оцінити конкурентоспроможність ПАТ «Південь-агро» за параметром «відносна частка ринку».

Завдання 8.3. ТОВ «Агро-спектр» спеціалізується на випуску олійної продукції. На цьому ринку працює 28 підприємств-конкурентів із сукупним річним обсягом 640 млн. грн. Найбільшим серед них вважають саме ТОВ «Агро-спектр», річний обсяг продажу якого – 122,4 мли гри. Річний обсяг продажу найближчого конкурента ТОВ «Верес» – 123,5 мли грн.

Необхідно оцінити конкурентоспроможність ПАТ «Агро-спектр» за параметром «відносна частка ринку».

Завдання 8.4. Ринок кондитерських виробів України навіть за умови кризи демонструє позитивну загальну динаміку. Сьогодні виробництво кондитерських виробів є однією з найбільш розвинутих галузей харчової промисловості України. Загальний обсяг їх виробництва становить майже 3% ВВП країни.

Частка кондитерських виробів України на світовому ринку займає майже 1%, що пояснюється високим потенціалом галузі, а також ефективними

стратегіями розвитку підприємств.

Експертами проведено дослідження привабливості ринку шоколаду і шоколадних виробів, результати якого подано в таблиці:

Компоненти, фактори	Важливість факторів за 3-бальною шкалою, бали	Рівень впливу факторів за 5-бальною шкалою, бали	
		Поточний	Прогнозний
1	2	3	4
<i>1. Зростання ринку та його потенціал</i>			
1.1. Обсяг ринку	3	4	4
1.2. Потенціал ринку	3	4	5
<i>2. Якість ринку</i>			
2.1. Рентабельність галузі	3	3	4
2.2. Життєвий цикл ринку	2	5	5
2.3. Технологічний рівень і потенціал нововведень	2	4	4
2.4. Захищеність технічними ноу-хау	1	2	3
2.5. Інтенсивність нововведень	3	4	5
2.6. Кількість і структура потенційних споживачів	3	4	4
2.7. Стабільність поведінки споживача	3	4	5
2.8. Бар'єри для входження у ринок нових товарів	3	3	3
2.9. Вимоги до розповсюдження товарів і послуг	2	4	4
2.10. Зміна умов конкурентної боротьби	1	1	3
2.11. Можливість заміни ринку	1	1	1
<i>3. Конкурентна ситуація в галузі</i>			
3.1. Інтенсивність і структура конкурентів	3	2	2
3.2. Діапазон для цінової політики	2	5	5
<i>4. Ситуація в зовнішньому середовищі</i>			
4.1. Залежність від кон'юнктури	1	2	3
4.2. Залежність від нестабільності ринку	2	1	2
4.3. Залежність від законодавства	1	3	4
4.4. Рівень податкового навантаження	1	1	1
4.5. Ризик втручання держави	1	3	3
4.6. Вплив екологічних факторів	1	1	1

Необхідно визначити рівень привабливості ринку шоколаду і шоколадних виробів.

Розв'язання:

Результати оцінювання привабливості ринку шоколаду і шоколадних виробів наведено в таблиці.

Компоненти, фактори	Важливість факторів за 3-бальною шкалою, бали	Рівень впливу факторів за 5-бальною шкалою, бали		Результат оцінювання, бали	
		Поточний	Прогнозний	Поточний	Прогнозний
1	2	3	4	5	6
<i>1. Зростання ринку та його потенціал</i>					
1.1. Обсяг ринку	3	4	4		

1.2. Потенціал ринку	3	4	5		
<i>2. Якість ринку</i>					
2.1. Рентабельність галузі	3	3	4		
2.2. Життєвий цикл ринку	2	5	5		
2.3. Технологічний рівень і потенціал нововведень	2	4	4		
2.4. Захищеність технічними ноу-хау	1	2	3		
2.5. Інтенсивність нововведень	3	4	5		
2.6. Кількість і структура потенційних споживачів	3	4	4		
2.7. Стабільність поведінки споживача	3	4	5		
2.8. Бар'єри для входження у ринок нових товарів	3	3	3		
2.9. Вимоги до розповсюдження товарів і послуг	2	4	4		
2.10. Зміна умов конкурентної боротьби	1	1	3		
2.11. Можливість заміни ринку	1	1	1		
<i>3. Конкурентна ситуація в галузі</i>					
3.1. Інтенсивність і структура конкурентів	3	2	2		
3.2. Діапазон для цінової політики	2	5	5		
<i>4. Ситуація в зовнішньому середовищі</i>					
4.1. Залежність від кон'юнктури	1	2	3		
4.2. Залежність від нестабільності ринку	2	1	2		
4.3. Залежність від законодавства	1	3	4		
4.4. Рівень податкового навантаження	1	1	1		
4.5. Ризик втручання держави	1	3	3		
4.6. Вплив екологічних факторів	1	1	1		
Разом	44			148	170
<i>Оцінка привабливості ринку, бали</i>					
Поточна				3,36	-
Прогнозна				-	3,86

За результатами проведеного аналізу привабливості ринку шоколаду і

шоколадних виробів визначено, що експерти найвищим балом оцінили важливість факторів, які належать до компоненти «зростання ринку та його потенціал». Це свідчить про особливий вплив на привабливість ринку «розриву» між потенціалом ринку та рівнем його насичення, тобто чим вищий рівень ненасиченого попиту, тим більша привабливість ринку.

Загалом рівень привабливості ринку шоколаду і шоколадних виробів станом на 20xx р. становить 3,36, а прогнозований - 3,86 бали, тобто його привабливість вища за середню.

Відзначимо максимальне прогнозне значення таких факторів: потенціал ринку, інтенсивність нововведень і стабільність поведінки споживача.

Завдання 8.5. ПАТ «Українські солодоші» - відомий виробник кондитерської продукції, який випускає високоякісну кондитерську продукцію, що користується попитом на ринку.

Виробничі об'єкти ПАТ «Українські солодоші» сертифіковані відповідно до вимог міжнародних стандартів якості та безпеки продуктів харчування. На підприємстві функціонує система управління якістю, яка відповідає вимогам ISO 9001:2008, та система управління безпечністю харчових продуктів.

Виробничі цехи товариства забезпечені обладнанням для контролю якості продукції та відповідних досліджень. Удосконалення технологій виробництва високоякісних кондитерських виробів займаються фахівці, які пройшли навчання у спеціалізованих іноземних центрах. Представлені на ринку вироби виготовлені за найсучаснішими технологіями.,

Експертами проведено дослідження конкурентоспроможності шоколаду і шоколадних виробів ПАТ «Українські солодоші». Результати оцінювання наведено в таблиці:

Компоненти, фактори	Важливість факторів за 3-бальною шкалою, бали	Рівень впливу факторів за 5-бальною шкалою, бали	
		Поточний	Прогнозний
1	2	3	4
<i>1. Відносна позиція на ринку</i>			
1.1. Частка ринку і її зростання	3	4	5
1.2. Фінансові можливості товариства	3	3	4
1.3. Рентабельність продукції	2	3	4
1.4. Можливості маркетингу	1	4	4
1.5. Імідж товариства	2	4	5
1.6. Конкурентна перевага (зовнішня)	3	4	5
1.7. Зв'язки зі споживачами	1	3	4
<i>2. Відносний потенціал виробництва</i>			
2.1. Можливість пристосувати наявний виробничий потенціал до змін ринку	2	4	5
2.2. Переваги розташування товариства	1	1	1
2.3. Можливості зростання продуктивності праці	2	4	5
2.4. Екологічна безпека виробничих процесів	1	1	1
2.5. Забезпечення енергоресурсами та сировиною	3	3	4

<i>3. Відносний потенціал науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт</i>			
3.1. Рівень дослідження (показник інтенсивності досліджень)	1	2	3
3.2. Потенціал і неперервність нововведень	1	4	4
<i>4. Відносний рівень кваліфікації кадрів</i>			
4.1. Професіоналізм та компетентність кадрів	2	4	5
4.2. Якість управління	3	4	5
4.3. Сприятливі умови для управлінських нововведень	1	1	1

Необхідно визначити рівень конкурентоспроможності шоколаду і шоколадних виробів ПАТ «Українські солодоці».

Розв'язання:

Результати оцінювання конкурентоспроможності шоколаду та шоколадних виробів ПАТ «Українські солодоці» наведено в таблиці:

Компоненти, фактори	Важливість факторів за 3-бальною шкалою, бали	Рівень впливу факторів за 5-бальною шкалою, бали		Результат оцінювання, бали	
		Поточний	Прогнозний	Поточний	Прогнозний
1	2	3	4	5	6
<i>1. Відносна позиція на ринку</i>					
1.1. Частка ринку і її зростання	3	4	5		
1.2. Фінансові можливості товариства	3	3	4		
1.3. Рентабельність продукції	2	3	4		
1.4. Можливості маркетингу	1	4	4		
1.5. Імідж товариства	2	4	5		
1.6. Конкурентна перевага (зовнішня)	3	4	5		
1.7. Зв'язки зі споживачами	1	3	4		
<i>2. Відносний потенціал виробництва</i>					
2.1. Можливість пристосувати наявний виробничий потенціал до змін ринку	2	4	5		
2.2. Переваги розташування товариства	1	1	1		
2.3. Можливості зростання продуктивності праці	2	4	5		
2.4. Екологічна безпека виробничих процесів	1	1	1		
2.5. Забезпечення енергоресурсами та сировиною	3	3	4		
<i>3. Відносний потенціал науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт</i>					
3.1. Рівень дослідження (показник інтенсивності досліджень)	1	2	3		

3.2. Потенціал неперервність нововведень	і	1	4	4		
4. Відносний рівень кваліфікації кадрів						
4.1. Професіоналізм компетентність кадрів	та	2	4	5		
4.2. Якість управління		3	4	5		
4.3. Сприятливі умови для управлінських нововведень		1	1	1		
Разом						
Оцінка конкурентоспроможності продукції, бали						
Поточна						
Прогнозна						

Завдання 8.6. ПАТ «Українські солодоші» - один з лідерів на ринку вітчизняних кондитерських виробів. Структура виробництва продукції товариства: шоколад і шоколадні вироби - 51,81%, нешоколадна продукція - 22,05%, борошняна продукція - 26,14%.

Експертами оцінено привабливість ринку кондитерських виробів: шоколаду і шоколадних виробів - 3,36 бали (методику розрахунку наведено у таблиці до завдання 6.4), нешоколадної продукції - 1,5 бали, борошняної продукції - 3,5 бали.

Також експертами проаналізовано конкурентоспроможність продукції ПАТ «Українські солодоші» шоколаду і шоколадних виробів - 2,38 бали (методику розрахунку наведено у таблиці до завдання 6.5), шоколадної продукції - 3,5 бали, борошняної продукції - 1,65 балів.

Необхідно проаналізувати поточний господарський портфель ПАТ «Українські солодоші» методом «Дженерал Електрик»-«МакКінсі» (формат матриці 3x3).

Тема 9. Аналіз виробництва і реалізації продукції підприємства

Мета заняття: опанування основних підходів до аналізу та оцінки ефективності виробництва і реалізації продукції підприємства

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Мета й основні завдання аналізу виробництва і реалізації продукції.
2. Напрями і джерела інформації для аналізу виробництва і реалізації продукції.
3. Порівняльна характеристика методів аналізу впливу структури продукції на результати діяльності підприємства.
4. Оцінювання виконання плану за номенклатурою і асортиментом продукції.
5. Аналіз оновлення продукції підприємства.
6. Аналіз сезонності виробництва (реалізації) продукції.
7. Показниками ритмічності виробництва, їх характеристика.
8. Основні групи показників, які характеризують якість продукції підприємства.
9. Аналіз якості продукції за індивідуальними показниками.

10. Аналіз конкурентоспроможності продукції підприємства.

Завдання 9.1. Необхідно оцінити структуру продукції ТОВ «Профі-Тех» та структурні зрушення. Проаналізувати вплив факторів на зміну обсягу виробленої продукції методом ланцюгових підстановок, сформулювати аналітичний висновок.

ТОВ «Профі-Тех» виробник акустичних систем. Продукція товариства представлена акустичними системами для:

- домашнього застосування (категорії Hi-Fi и High-End);
- домашніх аудіо-відео комплексів (категорія Home-Theatre);
- комп'ютерних систем (категорія AC Multi-Media);
- озвучування та звукопідсилення;
- використання під час концертно-театральних заходів;
- використання в професійних студіях звукозапису.

Інформацію про виробництво акустичних систем ТОВ «Профі-Тех» за 2023 р. подано в таблиці:

Види продукції	Випуск продукції, од		Ціна одиниці продукції, грн	
	План	Факт	План	Факт
C770	1368	1455	3200	3200
C550	958	845	2500	2500
C350	1201	1430	1450	1450
M890	1800	1970	1120	1120

Завдання 9.2. Необхідно оцінити структуру продукції ТОВ «Профі-Тех» та структурні зрушення. Проаналізувати вплив факторів на зміну обсягу виробленої продукції методом ланцюгових підстановок, сформулювати аналітичний висновок.

ТОВ «Профі-Тех» виробник акустичних систем. Продукція товариства представлена акустичними системами для:

- домашнього застосування (категорії Hi-Fi и High-End);
- домашніх аудіо-відео комплексів (категорія Home-Theatre);
- комп'ютерних систем (категорія AC Multi-Media);
- озвучування та звукопідсилення;
- використання під час концертно-театральних заходів;
- використання в професійних студіях звукозапису.

Інформацію про виробництво акустичних систем ТОВ «Профі-Тех» за 2023 р. подано в таблиці:

Види продукції	Випуск продукції, од		Ціна одиниці продукції, грн	
	План	Факт	План	Факт
C770	1378	1445	3300	3300
C550	957	844	2600	2600
C350	1301	1440	1550	1550
M890	1900	1970	1220	1220

Тема 10. Аналіз ресурсного забезпечення діяльності підприємства

Мета заняття: формування навичок аналізу забезпеченості та ефективності використання трудових, матеріальних та основних ресурсів підприємства

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Характеристика напрямів та джерела інформації аналізу виробничих ресурсів підприємства.
2. Аналіз динаміки і структури трудових ресурсів підприємства.
3. Аналіз руху працівників підприємства.
4. Аналіз продуктивності праці працівників.
5. Аналіз оплати праці працівників підприємства.
6. Значення та завдання аналізу матеріальних ресурсів.
7. Характеристика напрямів та інформаційного забезпечення аналізу матеріальних ресурсів підприємства.
8. Аналіз стану основних засобів підприємства.
9. Показники ефективності використання основних засобів.

Завдання 10.1. Необхідно проаналізувати динаміку показників руху працівників ПрАТ «Агро-Тех» за 2022-2023 рр. та їх зміну внаслідок прийняття і вибуття. Розрахувати основні відносні показники руху працівників товариства та оцініть тенденції їх зміни.

Інформацію про кількість працівників ПрАТ «Агро-Тех» за 2022-2021 рр. наведено в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	930	942
Прийнято працівників, осіб	85	54
Вибуло працівників, осіб	73	100
- у тому числі, звільнено за прогул та інші порушення трудової дисципліни	39	62

Завдання 10.2. Необхідно проаналізувати динаміку показників руху працівників ПрАТ «Агро-Тех» за 2022-2023 рр. та їх зміну внаслідок прийняття і вибуття. Розрахувати основні відносні показники руху працівників товариства та оцініть тенденції їх зміни.

Інформацію про кількість працівників ПрАТ «Агро-Тех» за 2022-2023 рр. наведено в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	1180	1192
Прийнято працівників, осіб	105	74
Вибуло працівників, осіб	93	120
- у тому числі, звільнено за прогул та інші порушення трудової дисципліни	51	62

Завдання 10.3. Необхідно проаналізувати ефективність використання

трудових ресурсів ПАТ «Прометей» за 2022-2023 рр.: оцінити рівень і динаміку показників продуктивності праці, розрахованої за різні періоди часу (рік, день, година).

Інформацію про показники діяльності ПАТ «Прометей» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Обсяг виробленої продукції, тис.грн	9550	8985
Середня кількість робітників у еквіваленті повної зайнятості, осіб	556	542
Загальна кількість днів, відпрацьованих робітниками за рік, людино-днів	101192	100640
Загальна кількість годин, відпрацьованих робітником за рік, людино-годин	794357,2	805120

Завдання 10.4. Необхідно проаналізувати ефективність використання трудових ресурсів ПАТ «Селекта» за 2022-2023 рр.: оцініть рівень і динаміку показників продуктивності праці, розрахованої за різні періоди часу (рік, день, година).

Інформацію про показники діяльності ПАТ «Селекта» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Обсяг виробленої продукції, тис.грн	19850	18970
Середня кількість робітників у еквіваленті повної зайнятості, осіб	741	724
Загальна кількість днів, відпрацьованих робітниками за рік, людино-днів	155610	160004
Загальна кількість годин, відпрацьованих робітником за рік, людино-годин	933660	960024

Завдання 10.5. Необхідно проаналізувати динаміку показників і ефективність використання коштів на оплату праці, визначивши співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та середньорічної оплати праці працівників ТОВ «Мотор-Л». Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про показники продуктивності праці та рівень оплати праці працівників ТОВ «Мотор-Л» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Середньорічний виробіток продукції одного працівника основної діяльності, грн	113026,60	114400,75
Середньорічна оплата праці одного працівника основної діяльності, грн	42325,40	44534,60

Завдання 10.6. Необхідно проаналізувати динаміку показників і ефективність використання коштів на оплату праці, визначивши

співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та середньорічної оплати праці працівників ТОВ «Південь». Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про показники продуктивності праці та рівень оплати праці працівників ТОВ «Південь» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Середньорічний виробіток продукції одного працівника основної діяльності, грн	183620	154200
Середньорічна оплата праці одного працівника основної діяльності, грн	65800,40	72800,60

Завдання 10.7. Проаналізуйте динаміку та структуру виробничих запасів ТОВ «Агро-Вектор». Побудуйте аналітичну таблицю та сформулюйте висновок.

Інформацію про виробничі запаси ТОВ «Агро-Вектор» за 2023 р. подано в таблиці:

Показники	На початок звітного року	На кінець звітного року
Сировина і матеріали, тис.грн	5062	5236
Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, тис.грн	2298	2789
Паливо й енергія, тис.грн	1698	1989
Тара, тис.грн	689	921
Будівельні матеріали, тис.грн	378	298
Запасні частини, тис.грн	1969	1269
Разом виробничих запасів, тис.грн		

Тема 11. Аналіз витрат підприємства

Мета заняття: формування навичок аналізу витрат підприємства, визначення їх ефективності та опрацювання ключових аспектів собівартості

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Основні завдання аналізу витрат діяльності підприємства.
2. Джерела інформації для аналізу витрат діяльності підприємства.
3. Порядок загального оцінювання витрат підприємства.
4. Основні показники аналізу ефективності витрат підприємства.
5. Особливості аналізу витрат за елементами та статтями калькулювання.
6. Значення показника витрат на одну гривню доходу від операційної діяльності для оцінювання роботи підприємства.
7. Аналіз впливу факторів на зміну витрат на одну гривню доходу від операційної діяльності.
8. Призначення часткових показників операційних витрат на одну гривню доходу від операційної діяльності.
9. Аналіз динаміки виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).
10. Аналіз складу і структури виробничої собівартості продукції (робіт,

послуг).

Завдання 11.1. Необхідно проаналізувати динаміку загального обсягу, склад та структуру витрат діяльності ТОВ «Формат». Побудувати аналітичну таблицю та сформулюйте висновок.

Інформація про витрати діяльності ТОВ «Формат» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Витрати операційної діяльності, тис.грн	18112,9	18567,7
у тому числі:	14862,0	15702,0
- собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), тис.грн	445,0	578,0
- адміністративні витрати, тис.грн	344,0	415,0
- витрати на збут, тис.грн	2461,9	1872,7
- інші операційні витрати, тис.грн	301,2	342,8
Фінансові витрати, тис.грн	-	37,2
Інші витрати, тис.грн	7,3	12,5
Разом витрати, тис.грн	18421,4	18960,2

Завдання 11.2. Необхідно проаналізувати динаміку операційних витрат на одну гривню доходу від операційної діяльності ТОВ «Філд». Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про доходи та витрати операційної діяльності ТОВ «Філд» за 2022-2023 рр. наведено в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Доходи від операційної діяльності, тис.грн, у тому числі:	20967	21718
- чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) тис.грн	18398	19460
- інші операційні доходи, тис.грн	2569	2258
Витрати операційної діяльності, тис.грн	15946	17095

Завдання 11.3. Необхідно проаналізувати ефективність витрат ПП «Смайл» за такими показниками: витрати на одну гривню доходів діяльності підприємства, витратовіддача, чиста рентабельність діяльності підприємства, витрати діяльності підприємства на одного працівника. Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про основні показники діяльності ПП «Смайл» за 2022-2023 рр. наведено в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Доходи, тис.грн	66968	88944
Витрати, тис.грн	59542	82742
зокрема:	51154	53954
- витрати на виробництво і збут продукції, тис.грн		
Чистий прибуток від збуту продукції, тис.грн	7826	5602
Середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	438	415

Тема 12. Аналіз рентабельності діяльності підприємства

Мета заняття: формування практичних навичок оцінки та аналізу рентабельності діяльності підприємства та формування резервів її збільшення

Контрольні запитання до лекційного матеріалу:

1. Поняття та види показників рентабельності діяльності підприємства.
2. Система показників рентабельності продукції підприємства за витратами, їхнє призначення.
3. Аналіз впливу показників на рентабельність витрат на виробництво і збут продукції підприємства.
4. Показники рентабельності продажу продукції, завдання та методика їх аналізу.
5. Аналіз впливу показників на рентабельність продажу продукції.
6. Аналіз рівня і динаміки показників рентабельності капіталу (інвестицій).
7. Застосування моделі Дюпона в факторному аналізі капіталу підприємства.

Завдання 12.1. Необхідно визначити плановий і фактичний рівень операційної рентабельності кожного виду і всієї продукції ТОВ «Фаворит» за витратами на виробництво і збут. Побудувати таблицю та сформулювати висновок.

Інформація про показники продукції ТОВ «Фаворит» за 2022 р. наведено в таблиці:

Види продукції	Кількість реалізованої продукції, од. (ВП ₁)		Ціна одиниці продукції (Ц ₁), грн		Витрати на одиницю продукції (В ₁), грн	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	126	165	159	169	136	130
2	136	120	165	160	130	121
3	146	159	215	200	200	165
4	126	140	320	310	250	275

Завдання 12.2. Необхідно визначити плановий і фактичний рівень операційної рентабельності кожного виду і всієї продукції ТОВ «Сорт» за витратами на виробництво і збут. Побудувати таблицю та сформулювати висновок.

Інформація про показники продукції ТОВ «Сорт» за 2023 р. наведено в таблиці:

Види продукції	Кількість реалізованої продукції, од. (ВП ₁)		Ціна одиниці продукції (Ц ₁), грн		Витрати на одиницю продукції (В ₁), грн	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	156	205	189	183	136	130
2	186	180	185	160	130	121
3	166	179	205	200	200	165
4	146	170	320	310	250	275

Завдання 12.3. Необхідно визначити плановий і фактичний рівень операційної рентабельності продажу продукції ТОВ «Миколаїв» за звітний рік. Проаналізувати вплив факторів на відхилення фактичного рівня операційної рентабельності продажу продукції від планового за звітний рік методом ланцюгових підстановок. Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про показники випуску продукції ТОВ «Миколаїв» за 2023 р. подано в таблиці:

Види продукції	Кількість реалізованої продукції, од. (ВП ₁)		Ціна одиниці продукції (Ц ₁), грн		Витрати на одиницю продукції (В ₁), грн	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	2545	2748	2254	2242	1854	1845
2	3425	3642	2560	2569	2152	2161
3	3541	3258	3110	3102	2841	2849
4	2450	2612	3541	3546	3245	3531

Завдання 12.4. Необхідно визначити плановий і фактичний рівень операційної рентабельності продажу продукції ТОВ «Миколаїв» за звітний рік. Проаналізувати вплив факторів на відхилення фактичного рівня операційної рентабельності продажу продукції від планового за звітний рік методом ланцюгових підстановок. Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про показники випуску продукції ТОВ «Миколаїв» за 2023 р. подано в таблиці:

Види продукції	Кількість реалізованої продукції, од. (ВП ₁)		Ціна одиниці продукції (Ц ₁), грн		Витрати на одиницю продукції (В ₁), грн	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	2799	3077	2479	2511	2039	2066
2	3767	4079	2816	2877	2367	2420
3	3895	3648	3421	3474	3125	3190
4	2695	2925	3895	3971	3569	3954

Завдання 12.5. Необхідно оцінити динаміку чистої рентабельності загального капіталу ПАТ «Аграрій» за 2022-2023 рр. та показників, що впливають на її рівень. Проаналізувати причини зміни чистої рентабельності загального капіталу ПАТ «Аграрій» за аналізований період, використовуючи двофакторну модель Дюпона. Побудувати аналітичну таблицю та сформулюйте висновок.

Інформацію про основні показники господарської діяльності ПАТ «Аграрій» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	38994	42197
Чистий прибуток, тис.грн	9068	11131
Середньорічна вартість загального капіталу, тис.грн	186174	174322

Завдання 12.6. Необхідно оцінити динаміку чистої рентабельності загального капіталу ПАТ «Протей» за 2022-2023 рр. та показники, що впливають на її рівень. Проаналізувати причини зміни чистої рентабельності загального капіталу ПАТ «Протей» за аналізований період, використовуючи двофакторну модель Дюпона. Побудувати аналітичну таблицю та сформулювати висновок.

Інформацію про основні показники господарської діяльності ПАТ «Протей» за 2022-2023 рр. подано в таблиці:

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	39894	41288
Чистий прибуток, тис.грн	9128	12201
Середньорічна вартість загального капіталу, тис.грн	188264	177553

Список рекомендованої літератури

1. Dubinina, M., Ksonzhyk, I., Syrtseva, S., Cheban, Y., Luhova, O., & PISOCHENKO, T. (2021). Implementation of the compliance system in the activities of agricultural enterprises in Ukraine: Prerequisites and main aspects. *Research for Rural Development*, 36 187-193. doi:10.22616/rrd.27.2021.027.

2. Evaluation of the effectiveness of decentralized internal financial control of expenditures of budgetary organizations / L. Ivanchenkova, O. Holynska, V. Khomutenko, D. Motyhin, T. PISOCHENKO // *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology (IJARET)*. 2020. Vol. 11, Issue 7. P. 108-125.

3. Sirenko, N., Dubinina, M., Melnyk, O., Bodnar, O., & Luhova, O. (2023). Current Status and Regulation of the Digital Money Market in Ukraine // *Economic Affairs*, 68(Special Issue). <https://doi.org/10.46852/0424-2513.2s.2023.44>

4. Аналіз господарської діяльності : робочий зошит для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» і 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» денної форми навчання / уклад. О. М. Вишневська, О. М. Усикова, Н. В. Бобровська. Миколаїв : МНАУ, 2019. 99 с.

5. Аналіз господарської діяльності : методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальність 071 «Облік і оподаткування», спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (підготовка до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, підготовка курсової роботи) / уклад. О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська, О. М. Усикова. Миколаїв : МНАУ, 2020. 62 с.

6. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2023р.).

7. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Патерик, 2020. 180 с.

8. Глушко А.Д. Методичні засади аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7106>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.34. (дата звернення: 22.12.2023р.).

9. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : навчальний посібник / Т. Д. Костенко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

10. Економічний аналіз : навч. посіб. / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній та ін. Львів, 2020. 428с.

11. Дубініна М., Ксьонжик І., Лугова О., Горбач С. Інституціональні аспекти формування трудових ресурсів сільських територій регіону. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій* : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. форуму (м. Львів, 20-22 вересня 2017 р.). Львів : Ліга-Прес, 2017. С. 100-103.

12. Михайленко, О. В. Особливості аналізу і аудиту господарської діяльності підприємств в умовах воєнного стану. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 163–169.

13. Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : Постанова Каб. Міністрів України від 18.05.2001 р. № 132 : станом на 31 жовт. 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text>.

14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 3 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

16. Кучмійова Т. С. Впровадження інноваційних HRM-технологій в управління цифровими трансформаціями економіки. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період* : збірник тез доповідей міжнар. наук. конф. Ч.2. Київ : НТУ, 2023. С. 103-104.

17. Кучмійова Т. С., Нехайчик Є.Є. Економічні виклики впровадження електронного документообігу в громадах в умовах післявоєнного відновлення. *Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 жовтня 2023 року). Київ : НУБіП України, 2023. С. 458-460.

18. Кучмійова Т. С., Зозуля О. В. Аналіз витрат на виробництво продукції сільськогосподарських підприємств. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : тези доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року) / за ред. Г.В. Табацької. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 322-324.

19. Кучмійова Т. С., Онопрійчук Д. О. Діагностика та аналіз фінансової стійкості підприємства. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра* : матеріали IV всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 28–29 вересня 2023 року). Київ ; Оброшине, 2023. С. 132-134.

20. Кучмійова Т. С. Роль експорту в збутовій кооперації. *Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 5-7 квітня 2012 р.). Житомир, 2012. С. 283-286.

21. Кучмійова Т. С., Добровольська С. А. Фінансово-кредитні важелі економіки: стан, проблеми та перспективи використання в повоєнній відбудові України. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : зб. праць учасників II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 9-10 листоп. 2023 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2023. С. 93-95.

22. Кучмійова Т. С., Григор'єв Д. В. Стартаповий маркетинг: ключ до сталого розвитку соціально-економічних систем. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри* : збірник матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 1 листопада 2023 р.). Одеса : ОДАУ, 2023. С. 54-56.

23. Кучмійова Т. С., Шевчук Д. В. Використання BIG DATA аналітики для управління проектами та прийняття рішень. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*: матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців. Одеса: ОДАБА, 2023. С. 243-247.

24. Лугова О. І. Проблеми управління потенціалом сільськогосподарських підприємств. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2010. № 3 (53). С. 64-67.

25. Лугова О. І. Якість облікової інформації та система її забезпечення. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України* : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 31 травня – 1 червня 2018 р.). Одеса : Бондаренко М.О., 2018. С. 47-48.

26. Лугова О. І. Основні підходи до формування виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні* : матеріали причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу (м. Миколаїв, 22-24 квітня 2016 р.). Миколаїв : МНАУ, 2016. С. 26-28.

27. Пісоченко Т. С. Особливості застосування реєстру розрахункових операцій на реалізацію товарів у 2019 році. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. С. 164-165.

28. Сирцева С. В., Чебан Ю. Ю., Пісоченко Т. С. Розвиток управлінського обліку інноваційної діяльності підприємства. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація* : тези доповідей (м.

Київ, 14 листопада 2018 року). Київ, 2019. С. 142-143.

29. Сирцева С. В., Козир М. А. Особливості формування та затвердження облікової політики підприємства. *Всеукраїнська наукова конференція молодих учених і науково-педагогічних працівників* (м. Умань, 20 травня 2021 р.). Умань, 2021. С. 51-54.

ПОКАЗНИКИ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Показник	Розрахунок	Зміст
Сума господарських коштів, що їх підприємство має у розпорядженні	підсумок балансу	Дає загальну вартісну оцінку активів, які перебувають на балансі підприємства. Зростання цього показника свідчить про збільшення майнового потенціалу підприємства
	ф. 1 р. 1300	
Коефіцієнт зносу основних засобів	відношення зносу основних засобів до первісної вартості основних засобів	Характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. Позитивним є зменшення значення показника
	ф. 1 р. 1012/ ф. 1 р. 1011	
Коефіцієнт придатності основних засобів	відношення залишкової вартості основних засобів до первісної	Показує, яка частина основних фондів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності
	ф. 1 р. 1010/ ф. 1 р. 1011	
Коефіцієнт оновлення	відношення первісної вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на кінець звітного періоду	Показує, яку частину від наявних на кінець звітного періоду становлять нові основні засоби
	ф.5 р.260 (гр.5)/ф.1 р.1011 (к. р.)	
Коефіцієнт вибуття	відношення первісної вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на початок звітного періоду	Показує, яка частина основних засобів вибула за звітний період
	ф.5 р.260 (гр.8)/ ф.1 р.1011 (п. р.)	
Частка основних засобів в активах	відношення залишкової вартості основних засобів до загальної суми активів	Динаміка зменшення показника протягом певного періоду є позитивною в умовах стабільного або зростаючого обсягу виробництва
	ф.1 р. 1010/ ф.1 р. 1300	
Коефіцієнт мобільності активів	співвідношення оборотних та необоротних активів підприємства	Характеризує рівень мобільності активів підприємства, його підвищення є позитивним фактором
	ф.1 р. 1195/ ф.1 р. 1095	

ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт автономії	відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу	Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність нормативне значення > 0,5
	$\phi 1 \text{ р.1495} / \phi 1 \text{ р.1900}$	
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	відношення власного капіталу до позикових і залучених джерел	Показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожен одиницю позикових і залучених нормативне значення >1
	$\phi 1 \text{ р. 1495} / (\text{р.1595} + \text{р.1695} + \text{р.1700})$	
Коефіцієнт фінансової стійкості	відношення суми власного капіталу і довгострокових зобов'язань до підсумку балансу	Показує, яку частку активів підприємство здатне фінансувати за рахунок власного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі і свідчить про його здатність залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі
	$\phi 1 (\text{р.1495} + \text{р.1595}) / \phi 1 \text{ р.1900}$	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	відношення власного оборотного капіталу підприємства до власних джерел фінансування	Показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована
	$\phi 1 (\text{р.1195} - \text{р.1695}) / \phi 1 \text{ р.1495}$	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	відношення власного оборотного капіталу підприємства до оборотних активів	Показує рівень фінансування оборотних активів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів
	$\phi 1 (\text{р.1195} - \text{р.1695}) / \phi 1 \text{ р.1195}$	

ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт покриття	відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства	Показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Нормативне значення >1,5-2,5
	$\phi 1 \text{ р.1195} / \phi 1 \text{ р.1695}$	
Коефіцієнт швидкої ліквідності	відношення найбільш ліквідних оборотних активів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства	Характеризує платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Нормативне значення >0,6-0,8
	$\phi 1 (\text{р.1195} - \text{р.1100} - \text{р.1110}) / \phi 1 \text{ р.1695}$	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань	Показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно. Нормативне значення >0,2-0,35
	$\phi 1 (\text{р.1160} + \text{р.1165}) / \phi 1 \text{ р.1695}$	

ПОКАЗНИКИ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Показник	Розрахунок	Зміст
Рентабельність капіталу	відношення чистого прибутку до середньорічної вартості капіталу $\text{ф2 р.2350 або р.2355} // \text{ф1(р.1300 (гр.3) + р.1300 (гр.4))} / 2$	Свідчить про ефективність використання всього майна підприємства
Рентабельність власного капіталу	відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу $\text{ф2 р.2350 або р.2355} / \text{ф1(р.1495 (гр.3) + р.1495 (гр.4))} / 2$	Показує ефективність використання власного капіталу
Рентабельність реалізованої продукції	відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції $\text{ф2 р.2090 або р.2095} / \text{ф2р.2050}$	Показує ефективність виробництва і реалізації продукції підприємства
Рентабельність продажу	відношення чистого прибутку до чистої виручки від реалізації $\text{ф2 р.2350 або р.2355} / \text{ф2 р.2000}$	Показник, який показує, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції
Рентабельність господарської діяльності	відношення чистого прибутку до витрат господарської діяльності $\text{ф2 р.2350 або р.2355} / \text{ф2 р.(2050+2130+2150+2180+2250+2255 ++2270+2300)}$	Характеризує ефективність здійснення господарської діяльності підприємства

Навчальне видання

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

методичні рекомендації

Укладачі:

Шебаніна Олена В'ячеславівна
Тищенко Світлана Іванівна
Кучмійова Тетяна Сергіївна
Крайній Володимир Олексійович
Хилько Іван Іванович

Формат 60*841/16.

Ум.друк.арк. Тираж _____ прим. Зам. №

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р